

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

**ІСАЄНКО В.А., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

Обґрунтовано поняття фінансової санації аграрних підприємств. Подані теоретичні підходи щодо формування ефективного механізму та вдосконалення оцінки санаційної спроможності аграрних підприємств.

The concept of financial of agrarian enterprises is reasonable. The given theoretical approaches are in relation to forming of effective mechanism and perfection of estimation of possibility of agrarian enterprises.

Постановка проблеми. Ринкова система господарювання зумовила значні зміни умов і принципів діяльності аграрних підприємств. Поруч із елементами її позитивної структурної перебудови триває загострення економічних проблем господарювання, серед яких можна виділити обмеженість ресурсів та відсутність досвіду управління ними, конфліктність інтересів, недостатня стабільність, суб'єктивність пріоритетів та невідповідність фінансових рішень можливостям підприємств. Рух їх грошових потоків визначається нині не тільки об'єктивними економічними реаліями, але й суб'єктивними діями зовнішніх чинників.

За умов реформування економічної системи господарювання діяльність аграрних підприємств направлена на забезпечення виконання їх фінансових зобов'язань. Однак, відсутність належної практики договірної дисципліни зумовлює виникнення нестабільних фінансових ситуацій та поглиблення явищ неплатоспроможності, що призводять до значного збільшення числа низькорентабельних підприємств. Подолання зазначених причин зумовлює необхідність застосування невід'ємних елементів ринкової економіки, серед яких чільне місце належить фінансовій санації, яка забезпечує ефективне управління фінансами підприємств в умовах неплатоспроможності, дозволяє перерозподіляти обмежені ресурси для ефективного їх використання, а також є засобом захисту майнових прав власників.

Важливість окресленої проблематики та необхідність її вирішення складає вагомий аргументи на користь актуальності теми даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у розробку фундаментальних основ фінансової санації підприємств зробили зарубіжні економісти Е. Альтман, У. Бівер, М. Гелінг, К. Шім Джай, Г. Джойл, Р. Манн, С. Майер, Б. Колапс, Ж. Перар, Г. Базаров, С. Беляев, Н. Здравомислов, Р. Сайфулін, Г. Кадиков та ін.

Наукові пошуки в цьому напрямку також висвітлені в сучасній вітчизняній економічній літературі. Це стосується, зокрема, праць Є. Андрушак, Т. Бень, І. Бланка, В. Бугаєва, В. Василенка, С. Довбні, В. Євтушевського, І. Зятковського, О. Копилока, М. Крупки, В. Лещука, О. Мозенкова, Ю. Потьомкіна, Е. Проскури, С. Салиги, О. Терещенка, В. Федосова, А. Чупіса, А. Штангрета, С. Юрія та інших авторів.

Враховуючи важливість напрацювань у теоретико-методологічній базі фінансової санації підприємств, варто відзначити, що окремі теоретичні, методичні й практичні аспекти залишаються недостатньо розробленими, переважає фрагментарний аналіз та вибірковий підхід щодо висвітлення окремих аспектів її інструментарію. Зокрема, нема єдиного узгодженого визначення фінансової санації, потребують удосконалення показники оцінки санаційної спроможності аграрних підприємств, особливої уваги заслуговує побудова цілісної системи її фінансового забезпечення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування поглиблення теоретичних засад фінансової санації, формування на цій основі ефективного механізму її реалізації та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення інструментів фінансового оздоровлення аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна самостійність аграрних підприємств за відсутності досвіду роботи у конкретному ринковому середовищі призводить до виникнення нестабільних фінансових ситуацій та до значного збільшення числа неплатоспроможних і низькорентабельних підприємств. На рівні підприємств конфлікт економічних інтересів між власниками майна, керівництвом та кредиторами з приводу задоволення

власних інтересів слід вирішувати не підпорядкуванням одних інтересів іншим, а поєднанням їх розбіжностей, які можна врегулювати без зовнішнього втручання. І, навпаки, недосягнення збалансованості інтересів призводить до судових процедур їх врегулювання, які часто закінчуються ліквідацією підприємств. Доречно зауважити, що немає чіткої межі між критичним і стійким фінансовим станом підприємств. Він залежить від галузі діяльності, стану економіки в цілому та стратегічних цілей підприємств. Однак потрібно максимально конкретизувати межу між нормальним фінансовим станом і фінансовою скрутою підприємств. На основі цієї різниці доцільно робити ідентифікацію стадій їх розвитку. Тому нагальною проблемою є не своєчасне порушення справ про банкрутство, а розробка механізму його попередження. Фінансова природа санації та формування її механізму, направленою на створення економічних умов для відновлення платоспроможності та зміцнення фінансового стану аграрних підприємств в умовах розвитку ринкових відносин, має пріоритетне наукове і практичне значення.

При формуванні та розвитку умов ринкового господарювання поняття “санація” пов’язане з усуненням суперечностей економічних інтересів в умовах втрати підприємствами платоспроможності й здатності її відновити, що може призвести до фінансової неспроможності чи банкрутства підприємницьких структур.

В економічній літературі розглядають, що термін «санація» походить від латинського «sanare» - оздоровлення, видужання, або санація – це система фінансово – економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів для попередження його банкрутства чи підвищення конкурентоспроможності.

Зокрема, зазначено, сутність фінансової санації підприємств має утилітарний характер, який потребує системного підходу до визначення і віддзеркалює багатовекторне спрямування її дій. Учені-економісти, досліджуючи проблеми неплатоспроможності підприємств, намагаються сформулювати власне бачення санації. Проте до єдиного висновку щодо розуміння змісту цього поняття дійти не вдалося. Фінансова санація трактується як процес відновлення платоспроможності, досягнення прибутковості та

зміцнення фінансового стану підприємства шляхом здійснення системи послідовних і взаємопов'язаних фінансових операцій, ініціаторами яких можуть виступати як самі підприємства, так і інші зацікавлені суб'єкти ринку.

Встановлено, що в умовах ринку об'єктом дослідження діяльності підприємств повинні бути її окремі сфери, а предметом обґрунтування – забезпечення підприємств необхідними фінансовими ресурсами для виконання своїх поточних зобов'язань та зміцнення фінансового стану. Тому фінансова санація не передбачає зміну форм власності підприємств та структури їх діяльності, а ефективність її здійснення є вищою в досудових умовах, оскільки зберігається самостійність та цілісність підприємств.

Враховуючи погляди вчених на трактування фінансового механізму підприємств та зважаючи на масштабність і вагомість загрози їх неплатоспроможності, структуру, співвідношення складових механізму фінансової санації необхідно визначати конкретними завданнями, що стоять перед підприємствами. Дії останнього повинні бути спрямовані на відновлення платоспроможності та зміцнення фінансового стану. Тому механізм фінансової санації розглянуто як сукупність нормативно-правового, інформаційного та фінансового забезпечення, що створює відповідні умови й спрямований на реалізацію послідовних і взаємопов'язаних фінансових операцій з метою відновлення платоспроможності аграрних підприємств, забезпечення рибуктовості та зміцнення їх фінансового стану.

З огляду на проблематику судових процедур, механізм фінансової досудової санації спрямований, насамперед, на захист інтересів підприємств-боржників щодо забезпечення відновлення їх платоспроможності та дохідності, поліпшення і стабілізації фінансового стану. Ефективність механізму здійснення фінансової санації залежить від достовірності визначення внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на діяльність аграрних підприємств, своєчасного встановлення загрози неплатоспроможності та їх санаційної спроможності.

Нині в економічній теорії і практиці існує значна кількість методичних підходів, які передбачають застосування широкого кола показників для оцінювання фінансового стану підприємств. У

більшості з них не враховано вітчизняні економічні умови господарювання, однак використання окремих показників при оцінці загрози неплатоспроможності підприємств значно підвищує якість аналізу й об'єктивність висновків. Це дає змогу оперативно встановлювати потенційних підприємств-боржників та їх здатність до відновлення платоспроможності за рахунок власних ресурсів і проведення відповідних фінансових операцій.

Існують групи показників, які характеризують рівень забезпеченості підприємства власним капіталом, рівень ліквідності та платоспроможності підприємств, їх оборотність (ділову активність), рух грошових коштів та рентабельність. Згадані групи показників дають змогу з достатнім ступенем достовірності оцінити загрозу неплатоспроможності і санаційної спроможності підприємств, забезпечити встановлення негативних тенденцій у їх діяльності, що сприятиме визначенню напрямів та резервів для досягнення цілей фінансової санації.

З метою швидкої ідентифікації негативних тенденцій, встановлення причин, що їх зумовлюють, та розробки санаційних заходів на підприємствах запропоновано впроваджувати систему раннього прогнозування неплатоспроможності. Ця система може бути дієвим інструментом контролю, без якого неможливо ефективно провести фінансову досудову санацію. Одне з головних завдань її запровадження в усіх галузях аграрних підприємств полягає у своєчасній розробці стратегічних напрямків подальшої діяльності підприємств. Згадана система забезпечує збір та аналіз інформації щодо прихованих негативних економічних обставин, настання яких може призвести до виникнення загрози неплатоспроможності підприємств. З іншого боку, за її допомогою визначають резерви мобілізації ресурсів підприємств для їх фінансового оздоровлення.

Системний підхід до модернізації інструментарію фінансової санації аграрних підприємств сприяє концентрації уваги на досягненні відновлення платоспроможності, прибутковості та стабілізації їхнього фінансового стану у взаємозв'язку з реалізацією стратегічних цілей щодо закріплення ринкових позицій підприємств.

Література

1. Васенко В'ячеслав Ксенофонтович. Фінансова діагностика

і санація діяльності підприємства: монографія / Східноєвропейський ун-т економіки і менеджменту. — Черкаси : СУЕМ, 2009. — 203с. : рис., табл. — Бібліогр.: с. 192-202. — ISBN 966-7812-28-6.

2. Джеймс Ван Хорн. Основы управления финансами. — М.: Финансы и статистика, 1996.

3. Карпунь І.Н. Управління фінансовою санацією підприємства: Навч. Посібник.- Львів: «Магнолія-2006», 2007.-418 с.

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок санації державних підприємств» // Зібрання постанов Уряду України. - 1994. - № 5.

5. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств. Навч. посібник. —К.: КНЕУ, 2000. — 430 с.

6. Фольмут Х. Й. Инструменты котроллинга от А до Я: Пер. с нем. / Под ред. М. А. Лукашевича и Е. Н. Тихоненковой. — М.: Финансы и статистика, 1998. -288 с.